

PŘEDMLUVA

Tato kniha se věnuje Kantově a Husserlově teorii zkušenosti, dvěma snad nejvýznamnějším a nejpropracovanějším koncepcím transcendentálního v západní filosofické tradici. Oba myšlenkové projekty měly zásadní vliv nejen na další dějiny filosofie, ale přes zkoumání podstaty a hranic lidského poznání nepřímo také na úvahy o charakteru a metodologii vědy. Zároveň ale pro obě tyto teorie platí, že není tak docela jednoduché je rekonstruovat do všech detailů – a že se v rámci jejich interpretace otevírá celá řada problémů a otázek, na něž není vždy snadné najít uspokojivou odpověď. Celá věc se pak ještě více komplikuje v okamžiku, mají-li být srovnávány mezi sebou navzájem. Husserl se totiž ke Kantovu filosofickému odkazu aktivně vztahoval, někdy s obdivem, často ale také s kritickými výhradami. Sám Husserl je tak vlastně první, kdo nabízí relativně ucelenou představu o tom, v jakých ohledech se oba projekty shodují a v jakých se naopak rozcházejí. A jelikož lze jen těžko najít k dané problematice autoritu povolanější, není divu, že se tyto Husserlovy názory staly k danému tématu do budoucna jakousi samozřejmou bernou mincí a jako neproblematické východisko jsou přebírány většinou dalších komentátorů. Otázka po souvislostech mezi Kantovým a Husserlovým transcendentálním projektem se zdá být – přinejmenším v hlav-

ních liniích – pro jednu odbytá věc. Přesto se vkrádá kacířská myšlenka, zda jsou Husserlovy názory na toto téma skutečně spolehlivé. Či přesněji: zda je spolehlivá ona interpretace Kanta, s níž Husserl v příslušných výkladech pracuje a o niž se průběžně opírá. Není totiž žádným tajemstvím, že Husserlovi šlo především o jeho vlastní fenomenologii spíše než o Kanta samého – a že proto četl Kantovu *Kritiku čistého rozumu* už s jistými konkrétními zájmy a záměry, jež nemusely být původnímu jádru Kantových myšlenek vždy zcela přiměřené. Každý poctivý pokus o představení Kantovy a Husserlovy teorie zkušenosti se tak musí vyrovnávat nejen s dílčími problémy obou těchto filosofických projektů jednotlivě, se zajištěním jednotícího konceptuálního rámce pro jejich vzájemné srovnání atd., ale měl by vzít do úvahy i Husserlův pohled na jejich vzájemný vztah a tento pohled pokud možno i kriticky zhodnotit.

Ke všem těmto požadavkům jsem se snažil při psaní této knihy přihlížet, byť ne ve všech zmíněných směrech jsem mohl postupovat stejně důkladně a do náležitých podrobností. Z formálního hlediska je kniha rozčleněna do tří hlavních částí: první část je věnována Kantovi, druhá Husserlovi a třetí se zabývá Husserlovou interpretací Kanta. Toto obecné rozčlenění je ovšem jen rámcové. Tak například Kantově teorii zkušenosti je sice věnována především část první, ale řada důležitých bodů k tomuto tématu je obsažena také v části třetí. Druhá část obsahuje nejen výklady k Husserlovi samému, ale nabízí také řadu dílčích komparací s Kantem, atd. Kniha tak tvoří jakýsi vícevrstevnatý celek, jehož různé úrovně na sebe navzájem odkazují. Protože jsou ale hlavními pilíři celé této stavby dílčí interpretace Kantova a Husserlova transcendentálního projektu jednotlivě, je možná vhodná na tomto místě říci ke každé z nich několik slov.

Co se týká Husserla, mé ambice jsou poměrně skromné. Nepokouším se o žádné interpretační experimenty, nýbrž představuji hlavní témata jeho fenomenologie pokud možno klasickým způsobem. V příslušných pasážích mi také nejde jen o samého Husserla, popř. o příležitostné komparace Husserlovy a Kantovy pozice ve vztahu k tomu nebo onomu filosofickému problému – nýbrž i o to, abych si zde připravil spolehlivou půdu pro závěrečné vyrovnání se s Husserlovou kritikou Kanta. Jelikož se pokusím velkou část Husserlových

výhrad vůči Kantovi odmítnout jako nedorozumění, nerad bych se vystavoval možným námitkám, že mé chápání Husserlovy fenomenologie je nestandardní, a proto jsou neplatné i mé výhrady vůči němu, resp. vůči jeho kantovské interpretaci. Na druhou stranu je většina kapitol o Husserlově fenomenologii původních v tom smyslu, že přispívají k tématům, která byla v českém jazyce zatím jen málo zpracována, což se týká především Husserlovy teorie času a časového vědomí v *Přednáškách k fenomenologii vnitřního časového vědomí* a Husserlova transcendentálního obratu v *Idejích I*. Výjimku v tomto ohledu tvoří sedmá kapitola v druhé části, v níž představuji některé klíčové aspekty Husserlovy rané teorie zkušenosti v *Logických zkoumáních*. K tomuto tématu vyšlo česky v poslední době několik knih, z nichž bych rád upozornil zejména na knihu Petra Urbana *Raný Husserl a filosofie jazyka*.¹ Tu lze také doporučit jako spolehlivý zdroj poučení pro kohokoli, kdo by se o této konkrétní etapě Husserlova myšlení chtěl dozvědět více. Já jsem se omezil jen na rámcové a skicovitě představení těch bodů Husserlovy rané teorie zkušenosti, bez jejichž pochopení není zcela srozumitelný jeho obrat k transcendentálnímu v *Idejích I* a nakonec ani většina jeho výhrad vůči Kantovi. Ačkoli se v dané kapitole na řadě míst interpretačně přidržuji zmíněné Urbanovy knihy, jakékoli případné nepřesnosti či chyby v mém výkladu padají samozřejmě na mou hlavu.

Docela jinak se to má s Kantem. Zde jsem se mohl jen těžko přidržet nějakého standardního interpretačního kánonu už prostě z toho důvodu, že žádný takový v podstatě neexistuje. Samozřejmě existuje celá řada vlivných interpretací od nejrůznějších badatelů i původních filosofů, ovšem ty se mezi sebou obvykle názorově značně rozcházejí – a jestliže na sebe navzájem reflektují, pak spolu spíše polemizují a usvědčují se z toho nebo onoho omylu. Tato situace se jen těžko někdy zásadně změní. Troufám si tvrdit, že *každá* ambicióznější interpretace *Kritiky čistého rozumu* bude muset nechat stranou některé Kantovy výroky, které s ní nebudou zcela slučitelné. Kantův text je

---

¹ Urban, P., *Raný Husserl a filosofie jazyka. K Husserlově filosofii a myšlení jazyka v období 1891–1914*, Filosofía, Praha 2013.

na řadě míst prostě příliš nejednoznačný či dokonce vnitřně rozporný, než aby mohl být představen bez jakýchkoli takovýchto externalit. Je proto nepochybné, že i interpretace nabízená v této knize bude pro některé mé kolegy v tom či onom ohledu problematická a vyvolá možná i nejednu polemickou reakci. Její nespornou předností ovšem je, že je v hlavních rysech velmi koherentní; tematicky propojuje Kantovy výklady z kapitoly *O schematismu* a z *Analogií zkušenosti* se základní myšlenkou o předmětné konstituci z *Transcendentální dedukce* – a ukazuje, jak toto ústřední téma přiléhá ke Kantově nauce o smyslovosti z *Transcendentální estetiky* a jakým způsobem nakonec vrcholí v jeho rozlišení mezi jevem a věcí o sobě. Zároveň je ovšem třeba říci, že tato interpretace Kantovy *Kritiky čistého rozumu* je ve svém jádru fenomenologická. Ne snad proto, že by byla převzata od Husserla či od Heideggera, ale kvůli fenomenologickému pojmovému aparátu, s nímž pracuje. Tomu jsem se mohl jen stěží vyhnout, jestliže jsem chtěl vybudovat nějakou jednotící perspektivu, v níž by mohly být Kantův a Husserlův teoretický projekt vůbec postaveny vedle sebe. Je to ale zároveň právě toto fenomenologické východisko, skrze něž se snad nejlépe ukazuje, že ortodoxně fenomenologický přístup ke Kantovi má svá důležitá omezení.

Pro napsání této knihy bylo rozhodující přátelské a zároveň inspirující zázemí, které jsem našel v Oddělení pro studium novověké racionality Filosofického ústavu AV ČR. Zde jsem také mohl využít institucionální podpory v rámci projektu „Program podpory perspektivních lidských zdrojů – Mzdová podpora postdoktorandů na pracovištích AV ČR“. Dokončení této knihy, resp. její husserlovské části, pak bylo umožněno podporou v rámci grantového projektu zaměřeného na filosofii Erazima Koháka: GA ČR, projekt č. 16–11707S. Za podnětné komentáře k různým verzím rukopisu nebo jeho částem bych rád poděkoval Jiřímu Chotašovi, Jindřichu Karáskovi, Pavlu Koubovi, Róbertu Maco, Josefu Mouralovi, Karlu Novotnému, Pavle Toráčové a Petru Urbanovi. Taktéž bych rád poděkoval všem aktivním účastníkům semináře o Kantově *Kritice čistého rozumu*, který jsme vedli společně s Josefem Mouralem na Ústavu filosofie a religionistiky FF UK v zimním a letním semestru 2015/16. Intenzivní debaty o Kantově teorii zkušenosti na tomto semináři pro mě byly důle-

žitým impulsem nejen k novému promyšlení celé řady kantovských témat, ale i k formulaci některých konkrétních myšlenek a tezí, které se objevují v této knize. Za všestrannou podporu a pomoc bych rád poděkoval Marině Barabas, Stevenu Kohnovi a zejména pak Erazimu Kohákovi, který se mě kdysi ještě jako poněkud nejistého studenta ujal a v průběhu mnoha let mi věnoval zvláštní péči zkušeného učitele a mentora. Bez jeho dlouhodobého přátelského zájmu a osobní důvěry bych stěží našel odvahu pustit se do tak ambiciózního podniku, jakým tato kniha je. Zvláštní poděkování budiž nakonec vysloveno Josefu Mouralovi, a to nejen za řadu cenných rad při koncipování závěrečné verze textu, ale především za to, že mě přesvědčil, abych tuto knihu z původního hrubého náčrtu dopracoval a připravil k publikaci. Snad si i přes svůj značně technický ráz najde své čtenáře.

V Praze, květen 2017

Jakub Trnka

ÚVOD

Otázky po možných paralelách i rozdílech mezi Kantovou a Husserlovou transcendentální koncepcí poznání byly tématem filosofických interpretů a komentátorů již za Husserlova života. Na tom není nic zvláštního vzhledem k tomu, že Husserl začal ještě v poměrně rané fázi svého myšlení od Kanta explicitně přebírat některé pojmy a myšlenkové motivy, byť neváhal jiné aspekty Kantovy teoretické filosofie zároveň tvrdě kritizovat.² Vzájemné střetávání postupně se rodící Husserlovy fenomenologie s Kantem a kantovsky orientovanou filosofií bylo ostatně zaručeno již atmosférou a charakterem německého akademického prostředí na přelomu devatenáctého a dvacátého století, které bylo tehdy pod značným vlivem novokantovství.

I přes mnohé zjevné tematické souběhy je však množství prací, jež by se pokoušely o hlubší kritické srovnání Husserlovy a Kantovy transcendentální koncepce zkušenosti, kupodivu stále relativně malé. To snad souvisí s rozsahem a náročností obou dílčích témat, která by

---

² Jako první Kantem významněji ovlivněná práce jsou interprety obecně uznávány Husserlovy *Ideje I* z roku 1913. K podrobnější genealogii Husserlovy recepce Kanta viz níže, s. 273 nn.

měla vstupovat do tohoto srovnání – samotné husserlovské a kantovské literatury zvláště je k dnešnímu dni už takové množství, že i jen její vyčerpávající přehlednutí je téměř nemožné. Neudivuje proto, že velká část dosavadních pokusů o porovnání Kantovy a Husserlovy filosofické pozice se odehrává na ploše článků, a má proto spíše jen povšechný a skicovitý charakter.

Kromě této značné obecnosti (která sama o sobě ještě nemusí vypovídat nic o kvalitě příslušné práce) trpí většina existujících studií ovšem také podstatnou jednostranností. Zatímco Husserl je v těchto srovnáních obvykle interpretován s obdivuhodnou informovaností a akribií, paralelní představení Kanta bývají většinou povážlivě nedostatečná. Tento rys je tak univerzální, že může velice dobře sloužit jako základní hledisko pro rozdělení dosavadních srovnání Husserla a Kanta do několika kategorií podle toho, o jaký druh nedostatečnosti při interpretaci Kanta se v tom kterém případě jedná.

První a v jistém smyslu extrémní kategorii představují texty, u nichž se o nedostatecích v interpretaci přísně vzato ani nedá hovořit, neboť v nich Kant při srovnávání s Husserlem není interpretován *vůbec*. To je případ zejména klasické monografie *Husserl und Kant* od Iso Kerna,³ která k tomuto tématu platí dodnes poněkud kuriózně za kanonickou. Ačkoli by název této knihy mohl sugerovat dojem, že jde o komparativní studii, ve skutečnosti je tato kniha cele zaměřená na Husserla. Kant je zde tématem přesně do té míry, do které se jeho jméno objevuje v Husserlových úvahách a reflexích. Přesně jak říká podtitul knihy: cílem není porovnat Husserlova a Kantovu transcendentální pozici, nýbrž na příslušných textech pouze dokumentovat Husserlův explicitní vztah ke Kantovi a novokantovství. Kant zde slouží především jako východisko a pozadí, na němž mají lépe vyniknout základní kontury Husserlovy fenomenologie.⁴ Do této

---

³ Kern, I., *Husserl und Kant. Eine Untersuchung über Husserls Verhältnis zu Kant und zum Neukantianismus*, Martinus Nijhoff, Den Haag 1964.

⁴ Viz Kernovy vlastní věty z předmluvy: „Předkládaná práce si klade za úkol prozkoumat názorně a systematicky Husserlův vztah ke Kantovi a novokantovství. Jejím cílem je podat co možná nejuplněnější obraz o Husserlově vyrovnávání se

kategorie pak spadá i článek Paula Gornera,⁵ který taktéž jen shrnuje Husserlovy výhrady vůči Kantovi, aniž by zde Kant byl jakkoli interpretován či vůbec jen rámcově představen. Jedná se o pouhý referát hlavních bodů Husserlovy kritiky Kanta, bez nejmenšího nároku na jejich věcné a nezaujaté posouzení.

Druhou kategorií tvoří texty, které Kanta v rámci dané komparace sice představují a interpretují, ovšem činí tak už předem z perspektivy Husserlovy fenomenologie. Hlavní teze těchto textů (ať už explicitní či implicitní) o podstatné příbuznosti a strukturální podobnosti mezi Kantovou a Husserlovou pozicí tak není *výsledkem* příslušné interpretační práce, nýbrž jejím *předpokladem*. Kant je zde čten zcela samozřejmě jako lepší či horší fenomenolog Husserlova ražení, tj. jako rozvrhující a budující svůj transcendentální podnik na způsob čisté „egologie“. To platí pro stručný článek Davida Carra⁶ stejně dobře jako pro ambiciózní monografii Rebecy Paimannové.⁷ Ta například nejenže nachází u Kanta tři různé úrovně já (po způsobu některých Husserlových textů), ale dokonce neváhá hovořit o třech různých cestách ke Kantově transcendentální filosofii (v jednoznačné aluzi na známé tři cesty Husserlovy transcendentální redukce).

---

s Kantovou a novokantovskou filosofií, o jeho interpretaci a kritice této filosofie a o jeho vědomém či nevědomém přebírání kantovských a novokantovských motivů do svého vlastního myšlení. [...] Je to tedy studie o *Husserlovi*, a nikoli systematické srovnání fenomenologie a kriticizmu. Dílčí srovnání budou prováděna pouze do té míry, do které budou nutná či užitečná vzhledem ke stanovenému cíli.“ Kern, I., *Husserl und Kant. Eine Untersuchung über Husserls Verhältnis zu Kant und zum Neukantianismus*, s. VIII (zdůraznění Kern, přel. J. T.). Srov. též recenzi této knihy Hartmann, K., „Husserl und Kant. Zu: Iso Kern, Husserl und Kant,“ *Kant-Studien* 58, 1967, s. 370.

⁵ Gorner, P., „Phenomenological Interpretation of Kant in Husserl and Heidegger“, in: Bird, G. (ed.), *A Companion to Kant*, Blackwell, Oxford - Malden 2010, s. 500–512.

⁶ Carr, D., „Kant, Husserl and the Nonempirical Ego“, *The Journal of Philosophy*, 74, 1977, 11, s. 682–690.

⁷ Paimann, R., *Formale Strukturen der Subjektivität: egologische Grundlagen des Systems der Transzendentalen Philosophie bei Kant und Husserl*, Felix Meiner Verlag, Hamburg 2002.

I o těchto interpretacích tak lze tvrdit, že jim chybí odpovídající kritičnost, neboť o smyslu a charakteru Kantovy vlastní transcendentální pozice je v nich už předem rozhodnuto, a to jednoznačně ve fenomenologických intencích.

Třetí kategorii tvoří práce, které se sice snaží o nezávislé představení Kanta, ovšem v tomto podniku se vyznačují značnou povrchností a zjednodušováním. Zde bychom mohli příslušné texty rozdělit do dalších dvou podskupin. První podskupinou jsou ty, které za své interpretační východisko berou v rámci *Kritiky čistého rozumu* hlavně Kantovy obecné proklamativní pasáže, tj. zejména *Předmluvu*, popř. *Úvod*. Sem patří jednak krátký článek Thomase Nenona,⁸ v němž jsou ostatně Kantovi věnovány jen necelé čtyři strany, a jednak rozsáhlejší studie Hans-Ulricha Hoche.⁹ Hoche sice své relativně podrobné výklady o Kantově pojetí metafyziky a o jeho rozlišení mezi syntetickými a analytickými soudy doplňuje i stručným shrnutím *Analyticky zásad*, ovšem skutečně ústřední kapitoly *Kritiky čistého rozumu* o transcendentální dedukci a schematismu zůstávají v jeho výkladech zcela stranou.

Druhou podskupinu tvoří texty, které si pro svou interpretaci Kanta vybírají pasáže napříč všemi nejdůležitějšími kapitolami *Kritiky čistého rozumu*, ovšem v tomto počínání se vyznačují neudržitelnou zkratkovitostí. To platí jak pro článek Ronalda Morrisona¹⁰ (jehož schematické představení Kantovy pozice na ploše čtyř stran má ještě poměrně vysokou úroveň), tak pro dosti povrchní článek J. N. Mohantyho.¹¹ Mohanty v rámci svých dvou stran věnovaných Kantovi například neváhá řešit poměrně komplexní a složitou otázku po mož-

---

⁸ Nenon, T., „Some Differences Between Kant’s and Husserl’s Conceptions of Transcendental Philosophy“, *Man and World* 41, 2009, s. 427–439.

⁹ Hoche, H.-U., *Nichtempirische Erkenntnis. Analytische und synthetische Urteile a priori bei Kant und bei Husserl*, Verlag Anton Hain, Meisenheim am Glan 1964.

¹⁰ Morrison, R. P., „Kant, Husserl and Heidegger on Time and the Unity of ‚Consciousness‘“, *Philosophy and Phenomenological Research*, 39, 1978, 2, s. 182–198.

¹¹ Mohanty, J. N., „Kant and Husserl“, *Husserl Studies* 13, 1996, s. 19–30.

ném intencionálním charakteru Kantova pojetí zkušenosti na ploše pouhého jednoho odstavce, a to navíc s pomocí dvou povšechných poukazů k *Transcendentální estetice*. Jakkoli mohou takovéto hrubé a skicovitě přehledy působit na první pohled dojmem dostatečné informovanosti, postrádají ve skutečnosti jejich hlavní teze (ať už s nimi lze nakonec souhlasit či nikoli) jakékoli oprávnění. A jestliže toto platí vzhledem ke Kantovi samému, pak to tím spíše platí i pro následnou komparaci Kanta s Husserlem.

Zcela zvláštní kategorii pak představují dvě knihy, které nelze příliš dobře porovnat s ničím jiným. Jednak je to kniha Toma Rockmora, která přes mnohoslíbený název *Kant and Phenomenology*¹² skrývá jen velmi povšechné výklady učebnicového typu, v níž je navíc Kantovi věnován jen zlomek celkového prostoru. O co se tato kniha ve skutečnosti zajímá, jsou možné paralely fenomenologických motivů u nejrůznějších myslitelů z dějin filosofie, od Platóna přes Kanta, Fichta a Hegela až k Heideggerovi. Druhou takovou zvláštní knihou je *Kant und Husserl* od Waltera Ehrlicha,¹³ která se už při nejobecnějším představování Kantovy pozice netají značným nepřátelstvím. Jak říká sám podtitul této knihy, jde zde doopravdy na prvním místě o *kritiku*. Abychom ovšem k této monografii byli spravedliví, je třeba dodat, že tuto předběžnou kritičnost až odmítání vztahuje Ehrlich nejen na Kanta, ale i na Husserla. Ehrlich chce ve své knize jednoduše ukázat pomýlenost obou těchto filosofů.

Poslední kategorii představují texty, které předkládají skutečně koherentní interpretaci Kanta na vysoké úrovni – a s nimiž už lze věcně polemizovat po obsahové stránce. Za první takový text lze pokládat článek Kennetha Gallaghera,¹⁴ který ovšem ještě stále míší pronikavé

---

¹² Rockmore, T., *Kant and Phenomenology*, University of Chicago Press, Chicago - London 2001.

¹³ Ehrlich, W., *Kant und Husserl. Kritik an der transzendentalen und phänomenologischen Methode*, Verlag von Max Niemeyer, Halle 1923.

¹⁴ Gallagher, K. T., „Kant and Husserl on the Synthetic A Priori“, *Kant-Studien* 63, 1972, s. 341–352.

postřehy s běžnými výkladovými klišé. Druhý takový text představuje článek Arona Gurwitsche,¹⁵ jehož výklady Kanta jsou skutečně erudované a značně přesvědčivé. I když jeho představení Kantovy pozice považujeme za odpovídající a v zásadě správné, přesto je zároveň považujeme za podstatně *neúplné*. Závěrečnou Gurwitschovu kritiku Kanta a potažmo stranění Husserlovi odmítáme právě z toho důvodu, že u Kanta byly některé důležité prvky jeho pozice opomenuty. Třetím a v jistém smyslu nejvýznačnějším textem tohoto typu je známý článek Paula Ricoeura.¹⁶ Ten je mimochodem jediným interpretem, který neváhá vysoko ocenit Kanta a nakonec i upřednostnit směr jeho myšlení před některými klíčovými zásadami Husserlovy fenomenologie. Byť nemůžeme zcela souhlasit s některými jeho hlavními tezemi, jež Ricoeura nakonec v jeho komparaci vedou od teorie poznání k problematice intersubjektivitu, přesto považujeme tento text za vysoko převyšující všechny ostatní svým pronikavým pohledem a svou odvahou ke zcela svébytné interpretaci (byť Ricoeur při čtení Kanta vychází v některých ohledech z interpretace Heideggerovy). Na tom nic nemění ani fakt, že Ricoeurova kritika Husserla z Kantových pozic je po našem soudu v některých ohledech možná až příliš příkrá.

Podrobnější diskusi s některými těmito studii stejně jako hlubší zdůvodnění odlišných tezí v tom či onom ohledu necháváme kvůli přístupnosti a přehlednosti této práce stranou. Naším cílem zde nakonec není posuzovat ten či onen sekundární text, nýbrž na prvním místě podat vlastní interpretaci Kantovy a Husserlovy transcendentální koncepce zkušenosti, a to zejména s přihlédnutím k možnostem jejich tematického souběhu. Tím bude teprve položen základ pro možnou polemiku s vybranou sekundární literaturou, jež by za touto prací mohla snadno následovat – a jež bude pro několik vybraných studií rámcově naznačena v *Závěru*.

*

---

¹⁵ Gurwitsch, A., „Der Begriff des Bewusstseins bei Kant und Husserl“, *Kant-Studien* 55, 1964, s. 410–427.

¹⁶ Ricoeur, P., „Kant et Husserl“, *Kant-Studien* 46, 1954/1955, s. 44–67.

Jak vyplývá už z právě podaného shrnujícího představení dosavadních prací na toto téma, považujeme za nezbytnou – a dosud v zásadě nesplněnou – podmínku možnosti jakékoli smysluplné komparace Husserlovy a Kantovy transcendentální koncepce zkušenosti především podrobnou interpretaci Kantovy pozice, která by se nenechala svádět vžitými samozřejmostmi, což platí dvojnásob pro motivy převzaté z oblasti Husserlovy fenomenologie. Proto bude velká část naší práce věnována nejprve výkladům nejdůležitějších kapitol *Kritiky čistého rozumu*, za něž považujeme zejména *Dedukci čistých rozvažovacích pojmů*, kapitolu *O schematismu čistých rozvažovacích pojmů* a *Analytiku zásad*. Právě z těchto pasáží se pokusíme rekonstruovat hlavní teze (a případně diagnostikovat i možné nedostatky) Kantovy transcendentální teorie zkušenosti, tj. na prvním místě vůbec představit její svébytnou ústřední problematiku.

V druhé části práce pak nastíníme v obecných rysech genealogii Husserlovy transcendentální pozice, jak se postupně vyvíjela v jeho fenomenologickém myšlení od *Logických zkoumání* přes *Přednášky k fenomenologii vnitřního časového vědomí* až k *Idejm I*. Hlavní motivy Husserlova transcendentalismu zde ovšem nebudou vyloženy s vyčerpávající úplností, nýbrž budou probrány a představeny pouze do té míry, aby pokud možno vynikly podstatné *odlišnosti* Husserlovy pozice oproti pozici Kantově. Toto rámcové představení Husserla nám pak ve třetí části umožní nejen konstatovat věcnou nepřiměřenost řady bodů v jeho kritice Kanta, ale především také vysvětlit hlavní důvody a vnitřní motivy této kritiky. Pokusíme se mimo jiné ukázat, že nejdůležitější body této kritiky (které se většinou týkají metodologických problémů) nezasahují ani tak pozici Kantovu, jako se spíše týkají Husserlova vlastního myšlení z doby před jeho transcendentálním obratem. Tím budou Husserlovy výtky vůči Kantovi vykázány na jednu stranu jako nepřiměřené, byť zároveň z Husserlovy perspektivy jako smysluplné a velice dobře pochopitelné.

Jelikož je to po našem soudu právě tato Husserlova kritika konkrétní podoby Kantova transcendentalismu, která podstatně ovlivňuje a svádí k jednostrannosti téměř všechny následující komparace pozdějších autorů, slibujeme si od jejího vyvrácení možnost nového, podstatně nezaujatějšího přístupu při porovnávání obou transcen-

dentálních pozic. Nám samým ovšem nejde ani tolik o toto podrobné srovnání jako takové, nýbrž spíše o první otevření jeho možnosti. Odmítnutím Husserlovy kritiky Kanta chceme především rozbít onen rozšířený a vžitý předsudek, že Kant ve své teorii poznání vychází ze stejných předpokladů jako Husserl, že sleduje stejné cíle jako on – pouze na rozdíl od Husserla není schopen rozvinout většinu příslušných filosofických motivů dostatečně uspokojivým způsobem. Právě tento předsudek, který dělá z Kanta vlastně jen jakéhosi špatného fenomenologa (a o jehož vznik se podstatně přičinil právě Husserl svou kritikou), je po našem soudu tím hlavním důvodem, který vede většinu interpretů při srovnávání obou pozic k upřednostňování právě Husserlovy fenomenologie. Zcela pochopitelně – neboť jestliže se v našem zájmu orientujeme primárně na klasickou fenomenologii, pak se o ní u Husserla nepochybně poučíme podstatně lépe než u Kanta.

Z hlediska těchto nejobecnějších cílů předkládané práce je zřejmé, proč při naší interpretaci Kantovy teoretické pozice musíme vycházet především z *prvního* vydání *Kritiky čistého rozumu* z roku 1781. Neboť jestliže mají být věrohodně vyloženy zásadní věcné *odlišnosti* mezi Husserlovou a Kantovou transcendentální koncepcí zkušenosti, je třeba vzít za základ právě tu verzi Kantova textu, k níž se Husserl explicitně hlásil a kterou považoval svému fenomenologickému projektu za podstatně bližší. Už z toho důvodu musíme klást důraz nejen na první vydání Kantova textu, ale musíme se v tomto vydání zároveň orientovat především na Kantovy výklady týkající se transcendentální dedukce – které Husserl četl jako svého druhu fenomenologickou analýzu.

Přestože ve své interpretaci Kanta vycházíme téměř výlučně z prvního vydání *Kritiky čistého rozumu* (občasné marginální odkazy k vydání druhému jsou zřetelně vyznačeny), při odkazech k tomuto textu budeme – v případě, že se druhé vydání kryje s prvním – uvádět paginaci obou vydání. Pro tento postup jsme se rozhodli ze dvou důvodů: za prvé proto, že lze díky tomu příslušné textové místo snadněji lokalizovat, a za druhé proto, že je při takovém postupu zřejmé, zda je příslušné místo Kantem zachováno pro obě vydání, či zda se jedná

o text pouze vydání prvního, resp. druhého. Tento způsob odkazování je ostatně v kantovském bádání také standardní.¹⁷

Co se týká odkazů k Husserlovým textům, přidržujeme se zaběhnutého úzu odkazovat ke kritickému vydání Husserlian, byť pro větší přehlednost neuvádíme římské číslice jednotlivých svazků této edice, nýbrž vlastní názvy té které Husserlovy práce. Paginaci příslušného českého překladu – v případě, že existuje – sice kvůli stručnosti neuvádíme, ovšem každý odkaz doplňujeme kromě vyznačení strany pro lepší orientaci také číslem příslušného paragrafu, takže v případě nutnosti lze dané místo v českém překladu snadno dohledat. Situace je podstatně jednodušší u těch českých překladů, které zohledňují stránkování historicky prvního (příp. druhého) vydání Husserlova textu (obvykle v hranatých závorkách po straně), jež je vyznačeno i v kritické edici. Pokud takováto jednotící paginace existuje, odkazujeme právě k této.

---

¹⁷ Standardní je taktéž edice Kantova textu, z níž vycházíme: Kant, I., *Kritik der reinen Vernunft*, ed. Jens Timmermann, Felix Meiner Verlag, Hamburg 2003. Česky: Kant, I., *Kritika čistého rozumu*, přel. J. Loužil, J. Chotaš, I. Chvatík, OIKOYMENH, Praha 2001. Ačkoli tento český překlad není ve všech detailech vždy zcela spolehlivý, lze jej jako úvodní představení Kantova textu považovat za v zásadě dostatečný. Při citování proto budeme z tohoto překladu vycházet, přičemž příležitostně odchylky budou v textu vyznačeny.